HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

(א) בתורי דנפיש פסידייהו: שוטחה לצורכה אבל לא לכבודו וכו׳: איבעיא להו לצורכו ולצורכה מאי ת״ש שוטחה לצורכה אין [א] הא לצורכו ולצורכה לא אימא סיפא אבל לא לכבודו לכבודו הוא דלא הא לצורכה ולצורכו שפיר דמי (ב) אלא מהא ליכא למשמע מינה ת״ש (ג) לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי (ד) מגוד לצרכו אבל ישטחנה על גבי מטה ועל גבי מגוד לצרכה נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכו בין לצורכה שאני התם דמקלא קלי לה אי משום עינא אי משום גנבי תא שמע (ה) [ב] הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא וקתני פסולה שאני התם דאמר קרא [1] אשר לא עובד בה מ״מ אי הכי אפילו רישא נמי הא לא דמיא אלא להא (ו) דתנן [ג] שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה מאי טעמא כדרב פפא דאמר רב פפא אי כתיב עובד וקרינן עובד הוה אמינא אפילו ממילא ואי כתיב עבד וקרינן עבד הוה אמינא עד דעבד בה איהו השתא דכתיב עבד וקרינן עובד בעינן עובד דומיא דעבד [ד] מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה: כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן וכו׳: ת״ר [ה] המוצא כלי עץ משתמש בהן בשביל שלא ירקבו [ו] כלי נחושת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקן [ז] כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן [ח] מגריפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו [ט] כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון פקדון מאי עבידתיה גביה אמר רב אדא בר חמא אמר רב ששת [י] בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים: מצא שק או קופה [וכל דבר] שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול: מנהני מילי (ז) דת״ר [2] והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד [כ] היה כהן והיא בבית הקברות [ל] או שהיה זקן ואינה לפי כבודו [מ] או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת מהם למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה [נ] ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר רב נפקא (ח) דאמר רב יהודה אמר רב [3] אפס כי לא

דנפיש פסידייהו. שרוב עבודת קרקעות שלהן בשוורים היתה אף חרישת הכרמים ובצירתם מנהיגים כלי המחרישה בעגלה בין שורות הכרם עם הבוצרים ונותנין שם הענבים לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול שאין דרך הפועלים לחוס על הכרם ועל השוורים ומנהיגים אותן על הגפנים ועל הנטיעות והם מתקלקלין והשוורין נסחבין (ט) ונשברים: **מגוד.** קביל״א בלע״ז: **נזדמנו לו אורחים.** קס״ד טעמא משום דמתכבד בהם ואיכא לצורכה ולצרכו: **שאני התם דקא קלי לה.** בשטיחה זו הוא שורפה ומה היא שריפתה: **אי משום עינא.** שתשלוט בה עין רע של אורחין: **אי משום גנבי.** פן יגנבוה האורחים: **הכניסה לרבקה.** בעגלה ערופה קאי. רבקה קופל״ה בלע״ז שמדבקים שלש בהמות או ארבעה בצואריהן זו אצל זו ודשים הדישה: **כשירה.** הואיל ולא נתכוון שתדוש: **ואם בשביל שתינק ותידוש.** שהיתה אמה דשה והכניס את הבת לשם שתינק ואף נתכוין שתדוש פסולה: **הא לא דמיא.** תירוצא היא: **שכן עליה עוף.** בפרה אדומה קאי: **עלה עליה זכר פסולה.** שנאמר (י) אשר לא עלה עליה עול ותניא עול אין לי אלא עול כו׳ במסכת סוטה (דף מו.). והאי הכניסה לרבקה ודשה דלא ניחא ליה בה דמיא לשכן עליה עוף: **משתמש בהן בחמין.** וכ״ש בצונן: **אבל לא ע״י האור.** לא יתן הכלי על האור: **מגריפות.** ודיל״ש עשויין לגרוף הכירות או להפריש תאנים המדובקים: **שמפחיתן.** פוגמן: **מאי עבידתיה גביה.** מה לו להשתמש בו יבא בעליו וישתמש בו: **והתעלמת מהם.** וללמדך בא שמותר להתעלם: **ופעמים שאי אתה מתעלם.** דכתיב (כ) לא תוכל להתעלם: **והיא בבית הקברות.** האבידה בבית הקברות: **ואינה לפי כבודו.** שישיבנה: **או שהיה בטל ממלאכה שלו.** שיבטל בהשבתה מרובה על דמי האבידה: **האי עשה.** השב תשיבם (ל). ואע״ג דלא תעשה נמי איכא אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה אלא עשה הוא דקא דחי ליה כדאמרינן ביבמות (דף כא.): **לא תעשה ועשה.** לנפש לא יטמא קדושים יהיו (מ):

בתורי דנפיש פסידייהו. ר״ח גרס בתוורי פירוש פועלים שמוליכים השוורים לחרישה ואין מעמיקין המחרישה שלשה טפחים ואין הזרע נקלט היטב (ט):

לצורכו ולצורכה מאי. דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכל דדמי ליה דשמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שיתקלקל אבל בספר אמרינן דקורא בהן אף ע״ג דלצורכו הוא כמו צורכה ולא גזרינן דליכא למיחש למידי כיון שקבעו לו זמן אחד לשלשים יום או אחד לי״ב חדש ולא ילמוד בו בתחלה גם לא יקרא וישנה וכלי נחשת דתניא לקמן דמשתמש אפי׳ בחמין וכלי כסף בצונן אפי׳ לצורכו מותר כיון שעל ידי אותו תשמיש אינו יכול לבא לידי קלקול ותדע דאי דוקא לצורך הכלי מאי פריך פקדון מאי עבידתיה גביה כיון שהוא שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל אע״פ שהבעלים אינם אומרים לו להשתמש:

הכניסה לרבקה ודשה. בתוספת׳ (דפרה) (ס) תני לה גבי פרה אדומה: **בשביל** שתינק ותדוש פסולה. ובסיפא (דתוספתא) (ע) קתני לצורכו פסולה לצורכה כשירה ולכך פריך אלמא לצורכו ולצורכה חשיב כמו צורכו ואסור ומשני דהתם דאורייתא פסולה כמו בא עלי׳ זכר דפסולה מדרב פפא וא״ת ואמאי מייתי ההיא דשכן עליה עוף ואי משום דרב פפא אמר למלתיה עלה אמאי לא אמר אהך דהכניסה לרבק׳ וי״ל משום דברייתא היא אבל הך דשכן עליה עוף היא מתניתין:

אף עובד דניחא ליה. וא״ת ובפרה אדומה מנלן דבעינן דניחא ליה דבשלמא למאן דיליף (סוטה דף מו.) עבודות בפרה מג״ש דעול עול ניחא אלא למאן דלית ליה ג״ש ומשכח עבודות בפרה גופיה מנלן דבעינן דניחא ליה וי״ל דכיון דשוין בפסול עול ועבודות גם לענין דניחא ליה יש להשוותן וא״ת ועלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי״ל דאם היתה כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשיר וא״ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה וי״ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאינו מרויח כ״כ דבלאו הכי נדושת התבואה וא״ת אי לא ידע בשעת עליית הזכר אמאי פסולה מאי שנא מהכשר דאמרינן לעיל (דף כב.) נגבו אינן בכי יותן ואם נאמר דלא מיפסלא אלא כשידע בשעת עלייתו א״ש ואתי נמי שפיר הא דתנן (פרה פ״ב מ״א) פרה מעוברת ר״א מכשיר וקשה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה ולמאי דפרישית אתי שפיר אי נמי סבר כר״י דאמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מאליו כשירה וה״ר יצחק מסימפון פירש דלא פליגי בפרה עצמה אלא בבתה וטעמא דרבנן דפסולה כדדרשינן בספרי ויקחו אליך פרה בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה ור״א לית ליה ההיא דרשה וה״ה דמצו פליגי בלקחו פרה קטנה וא״ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בפ׳ הכונס (ב״ק דף נו. ושם) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים וי״ל כגון שהיה שותף אי נמי לא בעינן ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה וא״ת בפרק אין מעמידין (ע״ז דף כג:) דפוסל ר״א פרה הניקחת מן הנכרים דחיש לרביעה ודייק ש״מ קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית היא אמאי פסולה לימא דפסולה משום עול וי״ל דמשמע ליה דלאו מטעם עול פוסל דקתני בסיפא וכן היה ר״א פוסל בשאר קרבנות לכך קאמר דקדשי מזבח היא דממעטינן נרבע מקרא דמן הבהמה: [וע״ע תוס׳ ע״ז כג: ד״ה ש״מ]: **הא** אין עשה דוחה לא תעשה ועשה. וא״ת דבפ״ב דיבמות (דף כא.) ובפ׳ כ״ג (סנהדרין דף יט.) לא חשיב אלמנה לכהן גדול אלא לא תעשה גרידא ואמאי והא איכא עשה דקדושים יהיו וי״ל דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמאי דכתיב בההיא פרשה וא״ת והא כי אמרינן דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ה״מ

מסורת הש״ס

א) [לקמן עג. חולין פד:], ב) [ברכות כה. וש״נ], ג) פסחים כו: [ע״ש], ד) פי׳ [בערוך] דבר שמזומן לשטוח עליו כלי כביסה פ״א גודא ממש והתוס׳ פ׳ כ״ש דף כו: פירשו כמו נגוד לגלימא, ה) שם, ו) שם: פרה פ״ב מ״ד, ז) ברכות יט: סנהדרין יח:, ח) [לקמן לג. סנהדרין סד: ע״ש], ט) בס״א: נסקבין, י) [במדבר יט], כ) [דברים כב], ל) [שם], מ) [ויקרא כא], נ) [ועי׳ היטב תוס׳ לקמן עג. ותוס׳ חולין פד:], ס) [פ״ב וע״ש היטב], ע) [ע״ש היטב],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל:
דברים כא ג

2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
דברים כב א

3 אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן כִּי בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְיָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
דברים טו ד

לעזי רש״י

קביל״א [קיביל״א]. יתד, קרסול.
קופל״ה [קופל״א]. צמד.
ודיל״ש. קנוקנת.

מוסף רש״י

בתורי. ישכור פועלים וימסור להן שוורים שלו לחרוש והם יכחישו השוורים ויסקבום (לשון חבורה) ביערות ובכרמים והמלאכה לא תעלה לכלום שאין חוששין לכך (חולין פד:). **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דודאי מתני׳ לאו כולה דוקא, אלא חדא מנייהו דוקא, או רישא או סיפא, ותנא אידך אטו ההוא ולא ידעינן הי מינייהו דוקא דנגמר מניה (שבת קכא.). **לצרכה.** כדי שלא יאכלנו עש (פסחים כו:). **הכניסה לרבקה.** עגלה ערופה, רבקה קופל״א בלע״ז, שקושרין ארבע פרות ביחד (שם כו.). **ודשה.** תבואה עם חברותיה (שם). **אשר לא עובד בה מכל מקום.** דאע״ג דבעלמא לא מיתסר הכא אסור (שם). **שכן עליה עוף.** בפרה אדומה קאי, שפרח ונח על גבה, אע״ג דכתיב לא עלה עליה עול, דמשמע עליה אפילו עליה בעלמא, ואי משום דכתיב עול, הא מרבינן ביה שאר עבודות במסכת סוטה (מו.) אפילו הכי בהא עלייה כשרה דלא ניחא ליה, והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה (פסחים כו:). **עלה עליה זכר פסולה.** דניחא ליה והוא הדין לתינק ותדוש (שם). **אי כתיב עובד.** עובד משמע ממילא, עבד משמע בידים, ואע״ג דהאי בעגלה כתיב, תרווייהו ילפינן מהדדי בגזירה שוה עול עול במסכת סוטה (שם). **היה כהן.** שהיה מוצא אבדה כהן, והיא. האבדה בבית הקברות, או שהיה זקן ואינה לפי כבודו. שאם היתה שלו לא היה מחזיר (סנהדרין יח:) אין האבדה חשובה לפי כבודו להשיבה (ברכות יט:). או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו. שדמי בטול מלאכתו לרדוף אחריה יתרים על דמי האבדה ולא ילוה בעלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם ונמצא הוא מפסיד (שם) כגון נוקט מרגליות שאם ילך ויחזירנה יפסיד בבטלותו יותר מדמיה (סנהדרין יח:).

עין משפט נר מצוה

קלו א מיי׳ פי״ג מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יא סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסז סעיף יח:
קלז ב ג ד מיי׳ פ״י מהל׳ רוצח הל׳ ג ופ״א מהל׳ פרה אדומה הלכה ז סמג עשין עח רלב:
קלח ה ו ז ח מיי׳ פי״ג מהל׳ גזילה ואבידה הלכה יב סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסז סעיף יט:
קלט ט י מיי׳ שם הל׳ יב ופ״ז מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף כא כב:
קמ כ מיי׳ פי״א מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יח סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רעב סעיף ב:
קמא ל מיי׳ שם הלכה יג סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רסג סעיף א:
קמב מ מיי׳ שם פי״ב הלכה א סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רסד סעיף יא:
קמג נ מיי׳ פי״א שם הלכה יח ופ״ז מהלכות נזירות הל׳ טו:

רבינו חננאל

שלא הוחמו כל צרכן כי קשין הן לגוף מאד והוא שהוחמו בכלי מתכות. ויש אומרי׳ פושרין הן הלוחשין ושאר שמעתתא דר׳ יוחנן פירשנום בפ׳ כיסוי הדם. ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו מיבעיא לן לצרכה ולצרכו מאי ת״ש שוטחה לצרכה וכו׳ ת״ש לא ישטחנה לא על גבי מיטה ולא על גבי מגוד לצרכו ולא איפשיטה. פי׳ לרבקה לפטמה מלשון עגלי מרבק. ת״ש הכניס לעגלה לרבקה ובהליכתה דשה ברגליה בתבואה שבגורן כשירה בשביל שתינק משדי אמו ותדוש פסולה ופשוטה היא. ת״ש מהא דתנן במסכת פרה שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה והא עליית עליה זכר לצרכו ולצרכה היא וקתני פסולה. ודחי רב פפא ואמר כל מלתא דניחא ליה אע״ג שלא עשאה בידים מעשיו הן ודייק מדכתב עבד וקרינן עובד: מצא כלי חרש וכלי נחשת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן מצא כלי עץ משתמש בהן שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן. מגרפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפיקדון שהלכו בעליו למדינת הים. מצא שק או קופה שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול אלא אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין כר׳ ישמעאל. פי׳ פתכא דאופי חבילה של חריות של דקל. פי׳ וקא מיתפח יגע והניח משאו לארץ כדי ליפוש. לא חרבה ירושלם אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין. ת״ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כיצד זקן ואינה לפי כבודו אבל כהן והיא בבית הקברות לא צריכא מאי טעמא דהא כהן מוזהר בטומאה עשה ולא תעשה שנאמר וקדשתו קדשים יהיו לאלהיהם לא תעשה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו והשבת אבידה היא עשה שנאמר השב תשיבם לאחי׳ ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותוב לא דחינן איסורא מקמי ממונא.